

## LAUSUNTO

Suomen Kirjailijaliitto

Asia: Asia: HE 31/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Suomen Kirjailijaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntöön hallituksen esityksestä eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi.

Suomen Kirjailijaliitto kommentoi lausunnossaan Taiteen edistämiskeskuksen ja Kansallisen audiovisuaalinen instituutin yhdistämistä Taide- ja kulttuurivirastoksi.

Kirjailijaliitto on tyytyväinen siihen, että lausuntopalautteet, joita Kirjailijaliitto ja monet muut taiteen ja kulttuurin alan organisaatiot esittivät hallituksen esityksen luonnoksesta uudeksi Kulttuurivirastoksi, on otettu huomioon. Olemme iloisia, että luonnoksessa käytetty Kulttuuriviraston nimeen on toiveittemme mukaan lisätty sana taide.

Olemme tyytyväisiä, että taide- ja kulttuurineuvoston nimittäisi valtioneuvosto eikä opetus- ja kulttuuriministeriö, koska sille on annettu paljon tehtäviä ja sen valta on suuri. Poliittisen vallan käyttö päätöksenteossa ei saa lisääntyä, koska se vaikuttaa taiteen autonomiaan. On hyvä, että lain perustelutekstiin on lisätty maininta taiteen autonomian turvaamisesta ja keinoista, millä siihen päästään. Erityisesti kannatamme sitä, että ennen taide- ja kulttuurineuvoston asettamista kuullaan keskeisiä taide- ja kulttuurialan järjestöjä, laitoksia ja muita tahoja. On hyvä, että hallituksen esityksessä lain perustelutekstiin on lisätty se, että taide- ja kulttuurineuvostossa on taiteen tekemisen asiantuntemusta.

Uudistuksen yhteydessä on pidettävä huolta, että Suomen perustuslaissa (16 §) säädetty taiteen vapauden periaate turvataan ja edellytykset tuottaa kansallisesti tärkeitä kulttuurialan palvelut säilytetään. Valtion on huolehdittava, että Suomi säilyy itsenäisenä myös kulttuuri- ja kielialueena.

On hienoa, että lukuisissa lausunnoissa esitetty huoli vertaisarvioinnin asemasta ja sen näkymisestä laissa on otettu vakavasti ja se on lisätty lakitekstiin. Vertaisarvioinnin periaatteen säilyttäminen ja vahvistaminen virastouudistuksen lainsäädännössä on erittäin tärkeää. Edelleen voimaan jäävä laki valtion taiteilija-apurahoista (734/1969) ei ota kantaa vertaisarviointiin, joten uudistuksen alla oleva lakiesitys on se, jossa vertaisarviointi nimenomaan tulisi mainita.

Kannatetaan Taiteilijaseuran ehdotusta, että kunkin taidealan keskeisimmät taiteilijajärjestöt voisivat suoraan nimetä tietyn määrän henkilöitä asiantuntijapankkiin ja että jokaisen arviointipaneelin henkilöistä vähintään puolet valittaisiin niiden ihmisten joukosta, joita keskeisimmät taiteilijajärjestöt ovat asiantuntijapankkiin laittaneet. Suomessa järjestäytyneisyysaste on äärimmäisen korkea, eikä millään taidealalla ole montaa keskenään kilpailevaa liittoa. Olisi hyvä, että pätevät henkilöt voisivat olla asiantuntijapankissa pitkään, vaikkapa neljä tai viisi vuotta kerrallaan ja sen jälkeen vielä toiset neljä tai viisi vuotta, jos heitä hyvinä pidetään.

On harmillista, että Taide- ja kulttuuriviraston lakisääteisiin tehtäviin ei ole sisällytetty kaikkia nykyisen Taiteen edistämiskeskuksen lakisääteisiä tehtäviä. Laista ollaan poistamassa kirjaus taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämisestä sekä viittaukset kansainvälisyyteen. Taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämisen tulisi jatkossakin olla uuden viraston lakiin kirjattu tehtävä. Taiteilijoiden toimeentulo ja taiteen kansainvälisyys eivät ole itsestään selviä asioita ja niiden pitäisi näkyä laissa.

Virastouudistuksen yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että alueellinen tasavertaisuus toteutuu jatkossakin, vaikka alueelliset taidetoimikunnat lakkautetaan. On hyvä, että alueellisesta tasavertaisuudesta on maininta laissa. Taiteilijat, taideyhteisöt ja yleisöt eivät saa asuin- tai työskentelypaikkansa vuoksi jäädä palveluja vaille.